

Το επιτρεπτό όριο συμπεριφοράς των αστυνομικών υπό κάλυψη

Και οι συνέπειες υπέρβασης του^[1]

Κυριακή Χαραλάμπους, διδακτορική φοιτητρία, Νομική Σχολή, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Το παρόν άρθρο εκπονείται με σκοπό να αναδείξει τη δυσκολία οριοθέτησης της συμπεριφοράς ή δράσης των αστυνομικών οργάνων που δρουν υπό καθεστώς κάλυψης στην κυπριακή έννομη τάξη. Αρχικά, είναι σκόπιμο να γίνει ο διαχωρισμός των όρων «αστυνομικός υπό κάλυψη» και «προκαλών δράσης», καθώς είναι απαραίτητο ο αναγνώστης να κατανοήσει αυτούς τους όρους, προκειμένου να παρακολουθήσει τη συνεχιζόμενη ανάλυση του άρθρου. Ακολούθως, το άρθρο προχωρά σε μια εννοιολογική προσέγγιση της αστυνομικής παγίδευσης, η οποία αναδεικνύεται μέσα από την ενωσιακή, αγγλική και εγχώρια νομολογία, νομοθεσία και βιβλιογραφία. Στη συνέχεια, εξετάζονται νομολογιακά παραδείγματα, με στόχο να αναδειχθεί η αναγκαιότητα για τον καθορισμό ενός ευρέως αποδεκτού ορίου συμπεριφοράς ή δράσης των αστυνομικών υπό κάλυψη. Περαιτέρω, γίνεται μια σύντομη αναφορά στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), εστιάζοντας στο πώς αυτό επηρεάζεται όταν τεκμαίρεται ότι ο αστυνομικός που ενεργεί υπό κάλυψη ξεπερνά τα όρια της επιτρεπτής δράσης, όπως αυτά καθορίζονται από τη νομολογία. Τέλος, εξετάζεται η αποδεικτική αξία των τεκμηρίων που έχουν εξασφαλιστεί κατά παράβαση του επιτρεπτού ορίου δράσης και κατά πόσο αυτά δύνανται να κατατεθούν ως αποδεικτικά στοιχεία ενώπιον του Δικαστηρίου για τη στοιχειοθέτηση του αδικήματος σε βάρος του κατηγορουμένου. Ακολουθούν τα συμπεράσματα, τα οποία βασίζονται στα ανωτέρω αναλυθέντα σημεία. Το άρθρο κλείνει με την παράθεση της σχετικής βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε κατά την εκπόνησή του.

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι, η σύγχρονη κοινωνία νοσεί από τη ραγδαία αύξηση της εγκληματικότητας, γεγονός που καθιστά αναγκαία την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης μέσω αποδοτικών τεχνικών αστυνομικής έρευνας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων απαιτεί τη 'μυστική' δράση αστυνομικών υπό κάλυψη, ιδίως για τη διερεύνηση σοβαρών αδικημάτων, όπως οι παραβάσεις της νομοθεσίας περί ναρκωτικών. Ωστόσο, η δράση αυτή εγείρει κρίσιμα νομικά ζητήματα, καθώς πρέπει να διασφαλίζεται ότι οι αστυνομικοί δεν υπερβαίνουν τα όρια της νόμιμης εμπλοκής τους, αποτρέποντας έτσι το ενδεχόμενο αστυνομικής παγίδευσης.

Το παρόν άρθρο αναλύει τα όρια της επιτρεπτής συμπεριφοράς των αστυνομικών υπό κάλυψη, εξετάζοντας εάν υφίσταται ένα ευρέως αποδεκτό όριο δράσης που διασφαλίζει τη

νομιμότητα της συμβολής τους στην εξιχνίαση εγκλημάτων. Ειδικότερα, διερευνάται η διάκριση μεταξύ νόμιμης αστυνομικής δράσης και αστυνομικής παγίδευσης, καθώς και οι νομικές συνέπειες που απορρέουν από ενδεχόμενη υπέρβαση των επιτρεπτών ορίων.

Η ανάλυση βασίζεται στη νομική δογματική έρευνα, αξιοποιώντας το συλλογικό μοντέλο, το οποίο περιλαμβάνει τη συστηματική σύνοψη και εξέταση της σχετικής, με το θέμα, νομολογίας και νομοθεσίας. Μέσω αυτής της προσέγγισης, επιδιώκεται η εις βάθος κατανόηση των νομικών αρχών που διέπουν τη δράση των αστυνομικών υπό κάλυψη και η πρακτική εφαρμογή τους μέσω της ανάλυσης νομολογιακών δεδομένων.

Το άρθρο οργανώνεται ως ακολούθως:

Το Κεφάλαιο I, υπό τον τίτλο «Επεξηγηματικοί όροι», αναλύει τις βασικές έννοιες που διέπουν το ζήτημα. Αρχικά, αποσαφηνίζεται η

«Σε ορισμένες περιπτώσεις, η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων απαιτεί τη 'μυστική' δράση αστυνομικών υπό κάλυψη»

^[1] Αφιερωμένο στην αγαπητή μου γιαγιά, Κυριακή Ιωαννίδη.

Ποινική δικονομία

έννοια του «αστυνομικού υπό κάλυψη» και, στη συνέχεια, διευκρινίζεται ο όρος «προκαλών δράστης», όπως αυτοί προσδιορίζονται στη νομολογία, τη νομοθεσία και τη βιβλιογραφία.

Το Κεφάλαιο II πραγματεύεται την έννοια της «αστυνομικής παγίδευσης», εξετάζοντας τις συνθήκες υπό τις οποίες η αστυνομική εμπλοκή εμπεύγει των ορίων της νόμιμης δράσης και συνιστά παγίδευση του υπόπτου.

Το Κεφάλαιο III, υπό τον τίτλο «Η δυσκολία καθορισμού ενός γενικώς αποδεκτού ορίου δράσης των αστυνομικών υπό κάλυψη», αναλύει νομολογιακά παραδείγματα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (εφεξής θα αναφέρεται ως ΕΔΑΔ), καθώς και της κυπριακής και αγγλικής έννομης τάξης, αναδεικνύοντας τις διαφορετικές προσεγγίσεις στο εν λόγω ζήτημα.

Το Κεφάλαιο IV εξετάζει τη συνάφεια του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής θα αναφέρεται ως ΕΣΔΑ) με υποθέσεις όπου προκύπτει υπέρβαση των επιτρεπτών ορίων δράσης των αστυνομικών υπό κάλυψη.

Το Κεφάλαιο V διερευνά τις επιπτώσεις της αστυνομικής παγίδευσης στην αποδεικτική αξία των στοιχείων που συλλέγονται κατά παράβαση των επιτρεπτών ορίων δράσης και εξετάζει εάν τα στοιχεία αυτά μπορούν να γίνουν δεκτά ως αποδεικτικά μέσα ενώπιον του δικαστηρίου.

I. Επεξηγηματικοί όροι

Για την πληρέστερη κατανόηση του υπό εξέταση ζητήματος, είναι αναγκαίος ο εννοιολογικός προσδιορισμός των όρων "αστυνομικός υπό κάλυψη" (undercover agent) και "προκαλών δράστης" (agent provocateur). Στη συνέχεια, θα παρατεθεί μια ερμηνεία των εν λόγω όρων, όπως αυτοί αποτυπώνονται στη νομολογία, τη νομοθεσία και στις απόψεις ορισμένων επιστημόνων.

Αστυνομικός υπό κάλυψη (Undercover Agent)

Το νομοθέτημα που ρυθμίζει το ζήτημα των υπό κάλυψη αστυνομικών στο νομικό σύστημα της Κύπρου είναι ο περί Ρυθμίσεως Ορισμένων Ανακριτικών Εξουσιών (Υπό Κάλυψη Αστυνομικοί) Νόμος του 2017

[189(I)/2017]. Σύμφωνα με τον Κύπριο νομοθέτη, αστυνομικός υπό κάλυψη είναι μέλος της Αστυνομίας, του οποίου η ταυτότητα παραμένει μυστική και δεν αποκαλύπτεται σε τρίτα πρόσωπα. Ο αστυνομικός αυτός είναι ειδικά εκπαιδευμένος για τη διεξαγωγή ερευνών και τη συλλογή πληροφοριών, δημιουργώντας επίπλαστες προσωπικές σχέσεις με άτομα, με στόχο την εξασφάλιση και διαβίβαση πληροφοριών, εν αγνοία του προσώπου που αποτελεί αντικείμενο της έρευνας (Άρθρο 2 του Νόμου).

Συνεπώς, παρατηρείται ότι ο αστυνομικός υπό κάλυψη αποτελεί το εντεταλμένο όργανο της Αστυνομίας, το οποίο εργάζεται μυστικά με σκοπό τη συλλογή πληροφοριών ή αποδεικτικών στοιχείων για την αποκάλυψη εγκληματικών δραστηριοτήτων, χωρίς να αποκαλύπτει την ταυτότητά του.

Στην κυπριακή υπόθεση (Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας ν. Κανάρης, 2005), έχει νομολογηθεί ότι ο αστυνομικός υπό κάλυψη πρέπει να έχει παθητική συμμετοχή κατά τη διάπραξη ενός εγκλήματος, δηλαδή να αναμένει μέχρι ο υποψήφιος παραβάτης προβεί πράγματι στη διάπραξη του εγκλήματος, χωρίς να τον ενθαρρύνει ή να τον υποκινεί προς αυτήν, με σκοπό την ανίχνευση του εγκλήματος. Να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τη διαπίστωση του Δικαστηρίου στην εν λόγω υπόθεση, δεν υπήρξε αστυνομική παγίδευση. Σύμφωνα με το Άρθρο 8(1) του σχετικού νόμου, ο υπό κάλυψη αστυνομικός, όταν ενεργεί στο πλαίσιο έρευνας ή επιχείρησης, επιτρέπεται να συμπεριφέρεται με τρόπο που διαφυλάσσει την αποστολή του, ακόμη κι αν οι ενέργειες ή η συμπεριφορά του περιέχουν στοιχεία παρανομίας, στον βαθμό που αυτό είναι επιτρεπτό βάσει των διατάξεων του νόμου. Δέον να επισημανθεί ότι, το δεύτερο μέρος του ίδιου άρθρου ασχολείται με τον περιορισμό της ελευθερίας της συμπεριφοράς του αστυνομικού, αναφέροντας ότι δεν μπορεί να υποκινεί κάποιον στη διάπραξη αδικήματος με σκοπό την παγίδευσή του.

Παρότι ο νόμος θέτει περιορισμούς στη συμπεριφορά των αστυνομικών υπό κάλυψη, παραμένει το ερώτημα σχετικά με το πότε η επιτρεπτή γραμμή συμπεριφοράς μπορεί να ξεπεραστεί στην πράξη, οδηγώντας σε υποκίνηση και, κατά συνέπεια, σε παγίδευση του υποψήφιου παραβάτη.

«ο αστυνομικός υπό κάλυψη αποτελεί το εντεταλμένο όργανο της Αστυνομίας, το οποίο εργάζεται μυστικά με σκοπό τη συλλογή πληροφοριών ή αποδεικτικών στοιχείων για την αποκάλυψη εγκληματικών δραστηριοτήτων, χωρίς να αποκαλύπτει την ταυτότητά του.»

Το επιτρεπτό όριο συμπεριφοράς των αστυνομικών υπό κάλυψη

Προκαλών δράστης (Agent Provocateur)

Ο όρος «agent provocateur», σύμφωνα με τη Royal Commission on Police Powers (40-41, 1929), αναφέρεται σε άτομο που παρασύρει κάποιον άλλον να διαπράξει μια σαφή παράβαση του νόμου, την οποία υπό άλλες συνθήκες δεν θα είχε διαπράξει, στη συνέχεια τον καταγγέλλει για αυτή την παράβαση και καταθέτει ως μάρτυρας εναντίον του. Φαίνεται να μην υπάρχει σαφής ορισμός της παγίδευσης στο Αγγλικό Δίκαιο, ωστόσο παρατηρείται ότι ο βασικός παράγοντας για τη διαπίστωση αστυνομικής παγίδευσης είναι οι πράξεις ή τα λόγια που ισοδυναμούν με παρακίνηση για τη διάπραξη αδικήματος, ακολουθούμενα από τη διαβίβαση πληροφοριών στην Αστυνομία. Σύμφωνα με τους Baker και Horder (2013, σελ. 175-196), ο «agent provocateur» είναι άτομο που ενεργεί μυστικά με σκοπό να υποκινήσει ένα τρίτο πρόσωπο να διαπράξει έγκλημα και στη συνέχεια να τον καταγγείλει στις Αρχές. Συνήθως πρόκειται για αστυνομικό υπό κάλυψη που προκαλεί τη διάπραξη ενός εγκλήματος που διαφορετικά δεν θα διαπραττόταν. Στην υπόθεση *R v. Mealey and Sheridan* (1974, 61-62), αναφέρεται ότι ο αστυνομικός υπό κάλυψη, ο οποίος είναι ενταγμένος σε μια οργάνωση, πρέπει, για να διατηρήσει την κάλυψή του, να βαδίζει σε μια λεπτή γραμμή μεταξύ του επαγγελματικού του ζήλου και της μετατροπής του σε προβοκάτορα, αποφεύγοντας την πρόκληση αδικημάτων που διαφορετικά δεν θα διαπραττόταν.

II. Η Αστυνομική Παγίδευση μέσα από τη νομολογία

Η έννοια της παγίδευσης στο πλαίσιο της νομικής κοινωνίας αποτελεί ζήτημα που έχει απασχολήσει τόσο τους Κύπριους όσο και τους Ευρωπαίους δικαστές. Το παρόν κεφάλαιο αποσκοπεί στη διερεύνηση της έννοιας της αστυνομικής παγίδευσης, η οποία προκύπτει από την υπέρβαση των ορίων δράσης των αστυνομικών υπό κάλυψη, μέσω της νομολογίας. Συγκεκριμένα, θα γίνει επισκόπηση των γεγονότων που περιβάλλουν την υπόθεση *Teixeira de Castro v. Portugal*, απόφαση της 9ης Ιουνίου 1998 του ΕΔΑΔ (Συλλογή 1998-IV, 44/1997/828/1034, ECHR 533), μέσα από την οποία διαμορφώθηκαν οι κατευθυντήριες γραμμές για το εξεταζόμενο

θέμα. Θα αναφερθούν τα σημαντικότερα ευρήματα βάσει των οποίων το ΕΔΑΔ έκρινε ότι ο κατηγορούμενος υπήρξε θύμα αστυνομικής παγίδευσης, γεγονός που οδήγησε στην τεκμαιρόμενη παραβίαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Στη συνέχεια, θα αναλυθεί η έννοια της αστυνομικής παγίδευσης, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από την αγγλική και την κυπριακή νομολογία.

Η Αστυνομική παγίδευση μέσα από τη νομολογία του ΕΔΑΔ:

Teixeira de Castro v. Portugal

Συνοπτικά, τα πραγματικά γεγονότα της υπόθεσης ήταν τα εξής: Ο Teixeira de Castro κατηγορήθηκε και καταδικάστηκε για εμπόριο ναρκωτικών στην Πορτογαλία, αφού δύο Πορτογάλοι αστυνομικοί, οι οποίοι ενεργούσαν υπό κάλυψη, τον προκάλεσαν να τους προμηθεύσει ηρωίνη. Οι αστυνομικοί υπό κάλυψη αρχικά πλησίασαν τον V.S., ο οποίος ήταν ύποπτος για χρήση και διακίνηση μικροποσοτήτων ναρκωτικών, ζητώντας του να τους προμηθεύσει μερικά κιλά χασίς. Παρά την προσπάθειά του, δεν κατέστη δυνατό να εξεύρει ναρκωτικά. Οι αστυνομικοί αργότερα ξανά απευθύνθηκαν στον V.S., ζητώντας του αυτή τη φορά να τους προμηθεύσει ηρωίνη. Ο V.S. τους απάντησε ότι ηρωίνη θα μπορούσε να τους προμηθεύσει ίσως ο Teixeira, τη διεύθυνση του οποίου δεν γνώριζε ο ίδιος αλλά ο F.O. Έτσι, του πρότειναν να μεσολαβήσει ώστε να αγοράσουν ναρκωτικά από τον Teixeira. Οι αστυνομικοί υπό κάλυψη, μαζί με τον V.S. και τον F.O., μετέβησαν στο σπίτι του Teixeira, ζητώντας του να τους προμηθεύσει με 20 γραμμάρια ηρωίνης για 200.000 εσκούδος (νόμισμα). Ο Teixeira συμφώνησε και, μαζί με τον F.O., μετέβη στο σπίτι κάποιου άλλου ατόμου με σκοπό την εξεύρεση ηρωίνης. Πράγματι, τους πώλησε τρία σακουλάκια με ηρωίνη συνολικής ποσότητας 20 γραμμαρίων. Ο Teixeira μετέφερε την ηρωίνη στο σπίτι του V.S., όπου τον ανέμεναν οι αστυνομικοί υπό κάλυψη για την προμήθειά τους. Οι αστυνομικοί υπό κάλυψη, μόλις ο Teixeira έβγαλε το ένα σακουλάκι με ηρωίνη για να τους το παραδώσει, τον συνέλαβαν, γνωστοποιώντας του ότι ήταν μυστικοί αστυνομικοί. Ο Teixeira καταδικάστηκε από το Πορτογαλικό Δικαστήριο σε φυλάκιση έξι ετών και παρέμεινε φυλακισμένος για τρία έτη.

«Φαίνεται να μην υπάρχει σαφής ορισμός της παγίδευσης στο Αγγλικό Δίκαιο»

Ποινική δικονομία

Κατά τη διάρκεια της δίκης, η υπεράσπιση υποστήριξε ότι ο Teixeira είχε παγιδευτεί από την αστυνομία και ότι δεν θα είχε διαπράξει το αδίκημα χωρίς την υποκίνηση των αστυνομικών και των πληροφοριοδοτών, αφού δεν είχε προηγουμένως καμία εμπλοκή σε τέτοιες δραστηριότητες. Παράλληλα, υποστήριξε ότι ενήργησε με αυτόν τον τρόπο λόγω της πίεσης που του ασκήθηκε από τους αστυνομικούς, πράγμα το οποίο δεν θα έπραττε διαφορετικά, και έτσι η υπόθεση οδηγήθηκε ενώπιον του ΕΔΑΔ.

Η κατάληξη:

Σύμφωνα με το ΕΔΑΔ, ο Teixeira υπήρξε θύμα αστυνομικής παγίδευσης, καθώς παραβιάστηκε το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Τα κύρια στοιχεία στα οποία βασίστηκε το ΕΔΑΔ για την έκδοση της απόφασης, επιγραμματικά, είναι τα εξής: η παρέμβαση των δύο αστυνομικών οργάνων δεν ήταν αποτέλεσμα κάποιας διατεταγμένης επιχείρησης υπό την εποπτεία δικαστή, ούτε ενεργούσαν υπό τις οδηγίες αξιωματικού της υπηρεσίας τους. Οι αστυνομικές Αρχές δεν είχαν βάσιμες υποψίες ότι ο ύποπτος διακινούσε ναρκωτικές ουσίες, ενώ, αντίθετα, ο ύποπτος είχε λευκό ποινικό μητρώο και ήταν άγνωστος στις αστυνομικές Αρχές, οι οποίες οδηγήθηκαν σε αυτόν μόνο μέσω των V.S. και F.O. Το ΕΔΑΔ επεσήμανε, επίσης, ότι στην οικία του προσφεύγοντος δεν εντοπίστηκαν ναρκωτικές ουσίες, αλλά ότι αυτές προμηθεύτηκαν από τρίτο πρόσωπο και η ποσότητα που βρέθηκε στην κατοχή του δεν ήταν μεγαλύτερη από αυτήν που του παρήγγειλαν οι αστυνομικοί υπό κάλυψη. Περαιτέρω, το ΕΔΑΔ ανέφερε ότι έλειπε το στοιχείο στο οποίο στηριζόταν ο ισχυρισμός ότι ο προσφεύγων ήταν προδιατεθειμένος να προβεί στην τέλεση των αξιόποινων πράξεων. Καταληκτικά, το ΕΔΑΔ διαπίστωσε ότι ο προσφεύγων δεν είχε από πριν τον σκοπό να προχωρήσει στην τέλεση των αδικημάτων, αλλά το έπραξε λόγω της επιρροής που άσκησαν στο πρόσωπό του οι δύο αστυνομικοί υπό κάλυψη, οι οποίοι δεν περιορίστηκαν στη διερεύνηση των κινήσεών του, αλλά ξεπέρασαν τον παθητικό ρόλο, με αποτέλεσμα να οδηγήσουν τον προσφεύγοντα στην τέλεση των αδικημάτων. Με αυτή την τροπή των γεγονότων, το ΕΔΑΔ κατέληξε ότι οι ενέργειες των αστυνομικών υπερέβησαν το επιτρεπτό όριο δράσης της συγκεκριμένης έρευνας, αφού

εν τέλει αυτοί ήταν οι ηθικοί αυτουργοί του αδικήματος, καθώς ο προσφεύγων δεν θα υπέπιπτε στη διάπραξη των αδικημάτων εάν δεν επηρέαζαν τη βούλησή του.

Η διαπίστωση παραβίασης του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ είχε ως αποτέλεσμα την επιδίκαση μιας ασυνήθιστα υψηλής αποζημίωσης ύψους 10 εκατομμυρίων εσκούδος υπέρ του προσφεύγοντος (Αναγνωστόπουλος, 2001, 194). Στην εν λόγω υπόθεση, το ΕΔΑΔ σημείωσε ότι «η υποκίνηση του εγκλήματος, προς τον σκοπό σύλληψης του υποκινουμένου, μεταθέτει σε μεγάλο βαθμό την ευθύνη για το έγκλημα στις ίδιες τις αστυνομικές Αρχές και τις εκτρέπει από την προδιαγεγραμμένη αποστολή τους, που είναι η καταστολή και όχι η συνεργία στη διάπραξη του εγκλήματος». Τόσο από το ιστορικό όσο και από την κατάληξη του ΕΔΑΔ, διαφαίνεται ότι η απόφαση στην υπόθεση *Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας* θέτει σημαντικά όρια στη χρήση των προκλητικών δράσεων από τις αστυνομικές Αρχές και διασφαλίζει τα δικαιώματα των κατηγορουμένων σε δίκαιη δίκη. Αξίζει να αναφερθεί ότι η εν λόγω υπόθεση επικροτήθηκε και υιοθετήθηκε τόσο από την κυπριακή (Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας ν. Κανάρη, 2005; Συμβούλιο Εγγραφής Κτηματομεσιτών ν. Berriman Properties (Overseas) Ltd κ.ά.) όσο και από την αγγλική (DPP ν. Mills, 2015; R ν. Shannon, 2001) έννομη τάξη.

Η αστυνομική παγίδευση μέσα από την αγγλική νομοθεσία και νομολογία :

Το Αγγλικό Δίκαιο (The Royal Commission on Police Powers, 40, 1928) ορίζει τον agent provocateur ως «ένα πρόσωπο που παρασύρει κάποιο άλλο να διαπράξει ρητή παράβαση του νόμου, την οποία διαφορετικά δεν θα είχε διαπράξει, και στη συνέχεια προβαίνει σε καταγγελία εναντίον του για την εν λόγω παράβαση». Σε ένα άλλο αγγλικό σύγγραμμα (Archbold, 964, 1982), η αστυνομική παγίδευση ορίζεται ως εξής: «Όταν ένα άτομο υποκινεί ένα άλλο στη διάπραξη παράβασης του νόμου, στην οποία δεν θα προέβαινε διαφορετικά, και στη συνέχεια το πρόσωπο που υποκίνησε καταθέτει εναντίον του παραβάτη σε σχέση με το εν λόγω αδίκημα». Επιπλέον, μέσα από την αγγλική υπόθεση της Δικαστικής Επιτροπής της Βουλής των Λόρδων R. ν. Loosely, Attorney General's Reference (No.

«η απόφαση στην υπόθεση *Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας* θέτει σημαντικά όρια στη χρήση των προκλητικών δράσεων από τις αστυνομικές Αρχές»

Το επιτρεπτό όριο συμπεριφοράς των αστυνομικών υπό κάλυψη

3 of 2000) (2001) 4 All E.R. 897, ξεκαθαρίστηκε ότι η παγίδευση πραγματοποιείται όταν ένας υπό κάλυψη αστυνομικός πράκτορας του κράτους ή ένας ελεγχόμενος πληροφοριοδότης υποκινεί τρίτο πρόσωπο να διαπράξει αδίκημα, σκοπεύοντας να το συλλάβει και να το κατηγορήσει. Ενώ στην *R. v. Fodder, Foulkes and Johns* έχει λεχθεί ότι αστυνομική παγίδευση προκύπτει όταν διαπιστώνεται ότι η υποκίνηση είχε προκαλέσει τη διάπραξη του εγκλήματος και όχι την απόκτηση αποδεικτικών στοιχείων για τη στοιχειοθέτησή του.

Η αστυνομική παγίδευση μέσα από τη νομολογία της Κυπριακής έννομης τάξης:

Αρχίζοντας την επισκόπηση του υπό εξέταση κεφαλαίου από τη σκοπιά του Κυπριακού Δικαίου, αξίζει να σημειωθεί ότι στην κυπριακή έννομη τάξη δεν υπάρχει σαφής ορισμός της παγίδευσης σε κάποιο νομοθέτημα, αλλά πρόκειται για έννοια η οποία έχει αποκρυσταλλωθεί μέσα από τη νομολογία του Ανώτατου Δικαστηρίου. Από τη νομολογία της κυπριακής έννομης τάξης προκύπτει ότι δεν υπάρχει σημαντική απόκλιση από τις αρχές που έθεσε το ΕΔΑΔ στην υπόθεση *Teixeira de Castro v. Portugal*. Τα κυπριακά δικαστήρια φαίνεται να υιοθετούν την ίδια προσέγγιση ως προς τη διαπίστωση του κατά πόσον ένας αστυνομικός υπό κάλυψη έχει υπερβεί το επιτρεπτό όριο δράσης, με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζεται ως προκαλών δράστης.

Σύμφωνα με το Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου (*Abe v. Δημοκρατίας*, 2008), η αστυνομική παγίδευση τεκμαίρεται όταν ένα αστυνομικό όργανο υποκινεί ένα άλλο άτομο –τον κατηγορούμενο– να προβεί στη διάπραξη μιας ποινικά κολάσιμης πράξης, την οποία δεν θα είχε διαπράξει διαφορετικά και στην οποία θα καταθέσει ως μάρτυρας κατηγορίας ο αστυνομικός υπό κάλυψη. Περαιτέρω, το Ανώτατο Δικαστήριο Κύπρου στην υπόθεση *Χατζημάρκου v. Δημοκρατίας* (2002) έχει αναφέρει αυτολεξεί ότι η παγίδευση συντελείται «όταν ένα πρόσωπο υποκινεί άλλο στη διάπραξη παράβασης του νόμου, στην οποία αλλιώς δεν θα προέβαινε, και στη συνέχεια καταθέτει εναντίον του σε σχέση με το συγκεκριμένο αδίκημα».

Η παραπάνω προσέγγιση επαναλαμβάνεται και από τις αποφάσεις *Kasapoglou Djemal v. Αστυνομίας* (2005) και την Σέλλας Μιχάλης

και Άλλοι ν. Δημοκρατίας (2005), στις οποίες τονίστηκε ότι το βασικό κριτήριο για τη διαπίστωση της ύπαρξης παγίδευσης του κατηγορούμενου από αστυνομικό υπό κάλυψη είναι το κατά πόσον οι πράξεις του υπό κάλυψη αστυνομικού δεν προήλθαν από δική του πρωτοβουλία, αλλά αποτελούσαν προϊόν εποπτείας εξώθησης, υποκίνησης ή καθοδήγησης από τις αρμόδιες Αρχές, μετά από τη δημιουργία βάσιμων υπονοιών ότι ο κατηγορούμενος συμμετείχε σε εγκληματικές δράσεις. Συνεπώς, από όλα όσα καθιερώθηκαν μέσα από τη νομολογία, διαπιστώνεται ότι οι ενέργειες ενός αστυνομικού υπό κάλυψη δεν πρέπει να είναι τέτοιας φύσεως, ώστε να παρακινούν άμεσα τον ύποπτο στη διάπραξη ενός αδικήματος, αλλά πρέπει ο ύποπτος να παρέχει σοβαρές ενδείξεις ότι έχει πραγματική πρόθεση, ούτως ή αλλιώς, να προχωρήσει στη διάπραξη ενός αδικήματος.

III. Ανάδειξη της δυσκολίας για εξεύρεση ενός ευρέως αποδεκτού βαθμού ή ορίου συμπεριφοράς των Αστυνομικών υπό κάλυψη.

Το παρόν κεφάλαιο ασχολείται με την ανάδειξη της δυσκολίας εξεύρεσης ενός ευρέως αποδεκτού βαθμού ή ορίου συμπεριφοράς των αστυνομικών υπό κάλυψη. Σύμφωνα με την ολομέλεια του Ανώτατου Δικαστηρίου (Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας ν. Οδυσσέας Κανάρης, Αρ. 1), δεν υπάρχει «εξαντλητικός ορισμός που να καλύπτει γενικά και άνευ ετέρου πότε τα όργανα του κράτους ξεπερνούν πράγματι το αποδεκτό όριο, ώστε η επακολούθη ποινική δίωξη να απολήγει καταχρηστική ή να εκθέτει ως ανυπόληπτο το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης». Παρόμοια προσέγγιση σκιαγραφείται και στην «Royal Commission on Police Powers» (1928, 40), όπου αναφέρεται ότι είναι σπάνιο να εντοπίσει κανείς τα επιλήψιμα χαρακτηριστικά της καταγγελλόμενης πρακτικής. Όπως υπογραμμίζεται από το ΕΔΑΔ (*Shannon v. The United Kingdom*, Απόφαση 5, 2004), η γραμμή που χωρίζει τη θεμιτή δράση από την αθέμιτη έπρεπε να τεθεί στο σημείο της πραγματικής υποκίνησης. Ωστόσο, και πάλι, αυτό αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο δεν είναι απολύτως σαφές, καθώς προκύπτει ο προβληματισμός για τη διαπίστωση της ύπαρξης πραγματικής υποκίνησης.

«η αστυνομική παγίδευση τεκμαίρεται όταν ένα αστυνομικό όργανο υποκινεί ένα άλλο άτομο –τον κατηγορούμενο– να προβεί στη διάπραξη μιας ποινικά κολάσιμης πράξης, την οποία δεν θα είχε διαπράξει διαφορετικά»

Ποινική δικονομία

Πράγματι, έχουν αποκρυσταλλωθεί οι αρχές που εφαρμόζονται για να διαπιστωθεί κατά πόσον η συγκεκριμένη έρευνα μετατρέπεται σε παγίδευση. Ωστόσο, εκκρεμεί ακόμη η πρακτική πλευρά του θέματος, για το κατά πόσο αυτές οι αρχές δύναται να συνάδουν και να εναρμονίζονται με τα διαφορετικά πραγματικά περιστατικά της κάθε υπόθεσης.

Σύμφωνα με όλα όσα διαμείφθηκαν σε προγενέστερο στάδιο, παρατηρείται ότι υπάρχει δυσχέρεια στην εξεύρεση ενός ευρέως αποδεκτού ορισμού που να ανταποκρίνεται πλήρως στο ερώτημα του ποιο τελικά αποτελεί το επιτρεπτό όριο δράσης ή συμπεριφοράς ενός αστυνομικού υπό κάλυψη, έτσι ώστε να μην μολύνεται το αποδεικτικό υλικό το οποίο συλλέχθηκε στο πλαίσιο δράσης του ή να μη θίγεται η διαπίστωση διάπραξης του υπό διερεύνηση αδικήματος. Υπό το φως των πιο πάνω, φαίνεται ότι τελικά είναι δυσχερής ο εντοπισμός ενός καθολικού όρου που να ταιριάζει και να εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις, καθότι πρόκειται για ένα δικονομικό ζήτημα, το οποίο κρίνεται κάθε φορά υπό το πρίσμα των μοναδικών πραγματικών περιστατικών και συνθηκών που περικλείουν την κάθε υπόθεση. Στο πλαίσιο αυτό, εφαρμόζονται οι αρχές που θεσπίστηκαν μέσα από τη νομολογία του ΕΔΑΔ, ώστε να διαπιστωθεί σε κάθε περίπτωση αν ο εκάστοτε υπό κάλυψη αστυνομικός ξεπέρασε το επιτρεπτό όριο δράσης, με αποτέλεσμα η ενέργειά του να θεωρείται προκλητική για τον κατηγορούμενο ως προς τη διάπραξη της αξιόποινης πράξης.

IV. Το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ατόμου.

Αναντίλεκτα, το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ (σε εγχώριο επίπεδο το εν λόγω άρθρο κατοχυρώνεται από τα άρθρα 12 και 30 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας) προβλέπει το δικαίωμα στη διεξαγωγή δίκαιης δίκης και αποτελεί ένα από τα πιο πολυσυζητημένα άρθρα στον νομικό πολιτισμό, το οποίο, μάλιστα, χρήζει εκτενούς ανάλυσης. Ωστόσο, στο πλαίσιο του παρόντος άρθρου, θα επιχειρηθεί μια ακροθιγής προσέγγιση της παραβίασης αυτού, υπό το πρίσμα της αστυνομικής παγίδευσης.

Το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ προνοεί ότι κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα η υπόθεσή του να εξε-

ταστεί δίκαια, σε δημόσια ακροαματική διαδικασία και εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο.

Η αστυνομική παγίδευση, όπως έχει αναλυθεί πιο πάνω, αφορά περιπτώσεις στις οποίες οι αστυνομικές Αρχές προκαλούν ή ενθαρρύνουν κάποιον να διαπράξει έγκλημα που δεν θα είχε διαπράξει αν απουσίαζε η πρόκληση ή η ενθάρρυνση από την Αστυνομία. Αυτό δύναται να παραβιάζει το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, ειδικά όταν η συμπεριφορά των αστυνομικών εκφεύγει από τα όρια της επιτρεπτής δράσης. Περίπλεον, η αστυνομική παγίδευση δύναται να θεωρηθεί ότι παραβιάζει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η Αστυνομία ενήργησε με τέτοιο τρόπο, ώστε να παρότρυνε ή προκάλεσε τον κατηγορούμενο να διαπράξει το έγκλημα. Σε τέτοια περίπτωση, το άτομο δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είχε την πραγματική πρόθεση να διαπράξει το έγκλημα χωρίς την εμπλοκή της Αστυνομίας.

Στην υπόθεση *Teixeira de Castro v. Portugal* (1998), η οποία αναλύθηκε εκτενέστερα πιο πάνω (βλ. σελ. 7-9 της παρούσας), το ΕΔΑΔ έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 6 της ΕΣΔΑ επειδή οι αστυνομικές Αρχές ενήργησαν με τέτοιο τρόπο, ώστε να προκαλέσουν τον κατηγορούμενο να διαπράξει το έγκλημα. Ο αστυνομικός υπό κάλυψη δεν περιορίστηκε στην παρακολούθηση, αλλά έπαιξε ενεργό ρόλο στην τέλεση του εγκλήματος (Jackson and Summers, 2012).

Επιπλέον, στην υπόθεση *Ramanauskas v. Lithuania* (2008), το ΕΔΑΔ διαπίστωσε παραβίαση του Άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, καθώς η εμπλοκή των αστυνομικών Αρχών δεν ήταν παθητική, αλλά προκλητική, αφού ενήργησαν ενθαρρύνοντας και διευκολύνοντας την τέλεση του εγκλήματος από τον κατηγορούμενο (Ashworth and Redmayne, 2010).

Επομένως, η διαπίστωση της αστυνομικής παγίδευσης μπορεί να παραβιάσει το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, όταν η δράση των αστυνομικών υπό κάλυψη εκφεύγει από τα όρια της επιτρεπτής δράσης και επηρεάζει τη βούληση του κατηγορουμένου, εξωθώντας τον να υποπέσει στη διάπραξη του εγκλήματος, γεγονός το οποίο παραβιάζει τον πυρήνα της δίκαιης δίκης. Η δικαστική πρακτική και η νομολογία επιβεβαιώνουν ότι η χρήση αποδείξεων που

«τελικά είναι δυσχερής ο εντοπισμός ενός καθολικού όρου που να ταιριάζει και να εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις»

Το επιτρεπτό όριο συμπεριφοράς των αστυνομικών υπό κάλυψη

αποκτήθηκαν μέσω τέτοιων μεθόδων μπορεί να θεωρηθεί αθέμιτη και να οδηγήσει σε παραβίαση των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου για διεξαγωγή δίκαιης δίκης. Περαιτέρω, από τη νομολογία του ΕΔΑΔ διαπιστώνεται η ανάγκη διασφάλισης και προστασίας των δικαιωμάτων των κατηγορουμένων προσώπων από αθέμιτες ενέργειες των αστυνομικών Αρχών.

V. Επιπτώσεις στην αποδεικτική αξία των τεκμηρίων τα οποία εξασφαλίστηκαν κατ' υπέρβαση του επιτρεπτού ορίου δράσης των υπό κάλυψη αστυνομικών.

Όπως έχει ήδη αναλυθεί σε προγενέστερο στάδιο του παρόντος άρθρου, η αστυνομική παγίδευση αποτελεί την αρνητική έκφανση της ανάμειξης των υπό κάλυψη αστυνομικών. Ο λόγος που επιστρατεύονται οι υπό κάλυψη αστυνομικοί είναι η εξασφάλιση μαρτυρίας ή στοιχείων που αποδεικνύουν τη διάπραξη ενός αδικήματος, με σκοπό να κατατεθούν ως τεκμήρια στην ποινική δίκη και να στοιχειοθετήσουν την ποινικά κολάσιμη πράξη εναντίον του κατηγορουμένου και, κατά συνέπεια, την καταδίκη του. Στην κυπριακή έννομη τάξη, η κατάθεση τεκμηρίων ενώπιον του δικαστηρίου δεν είναι ανεξέλεγκτη, αλλά, αντιθέτως, γίνεται κατόπιν ελέγχου, αφενός, του κατά πόσον αυτά εξασφαλίστηκαν κατά παράβαση των δικαιωμάτων ή ελευθεριών του ατόμου και, αφετέρου, της αξιοπιστίας και σχετικότητας των μέσων αυτών. Ειδικότερα, οι έρευνες που αποβλέπουν στην πρόληψη και την καταστολή ενός εγκλήματος, όταν τα δικαστικά συστήματα το επιτρέπουν, πρέπει να καθορίζονται και να οριοθετούνται από αυστηρές προϋποθέσεις, δηλαδή να χρησιμοποιούνται μόνο όταν δεν υπάρχουν άλλα μέσα πρόληψης του εγκλήματος.

Στην κυπριακή έννομη τάξη, το ζήτημα της κατάθεσης αποδεικτικών στοιχείων ρυθμίζεται από τα ίδια τα δικαστήρια με γνώμονα τις πρόνοιες του Περί Αποδείξεως Νόμου, Κεφ.9. Επαφίεται, λοιπόν, στη διακριτική ευχέρεια του δικαστή η κατάθεση ή η απόρριψη ενός αποδεικτικού στοιχείου το οποίο εξασφαλίστηκε με παράνομες μεθόδους, με εξαίρεση τα αποδεικτικά στοιχεία που εξασφαλίστηκαν κατά παράβαση συνταγματικής πρό-

νοιας, βάσει της οποίας η απαγόρευση κατάθεσής τους είναι απόλυτη και δεν εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου. Όπως πολύ ορθά σημειώθηκε στην υπόθεση του Ανώτατου Δικαστηρίου Κύπρου, Καττή ν. Δημοκρατίας (2002), η υποκίνηση του κατηγορουμένου από τον αστυνομικό υπό κάλυψη με αποτέλεσμα τη διάπραξη αδικήματος και με σκοπό την προσαγωγή του ενώπιον του δικαστηρίου αποτελεί εκτροπή από την αρχή της δίκαιης δίκης, η οποία αναγνωρίζεται τόσο στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ όσο και στην υπόθεση *Teixeira de Castro v. Portugal* του ΕΔΑΔ, σύμφωνα με την οποία ακυρώθηκε η καταδίκη, διότι το σύνολο της μαρτυρίας πάνω στο οποίο θεμελιωνόταν η υπόθεση ήταν προϊόν υποκίνησης του κατηγορουμένου από τις αρχές για τη διάπραξη αδικήματος.

Ο Andrew L-T Choo (164-167, 1993) υποστηρίζει στην αγγλική θεωρία ότι το ζητούμενο είναι πως, όταν αποδεικνύεται η αθέμιτη αστυνομική παγίδευση, πρέπει αυτομάτως να αναστέλλεται η διαδικασία ως κατάχρηση του δόγματος της δικαστικής διαδικασίας. Το δόγμα αυτό ορίζει ότι ένα δικαστήριο δύναται να διατάξει την παύση της ποινικής διαδικασίας εναντίον του κατηγορουμένου, όταν κρίνει ότι, βάσει των περιστατικών, είναι αδύνατον να τύχει δίκαιης δίκης (Αναγνωστοπούλου, 193, 2001). Στην υπόθεση *R. v. Noor Mohamed* (1949), το ειδικό δικαστήριο τόνισε ότι η αποδοχή αποδεικτικών στοιχείων που αποτελούν απόρροια αστυνομικής παγίδευσης θα ήταν άδικη, διότι η επιζήμια επίδρασή τους θα υπερέβαινε την αποδεικτική τους αξία. Από εδώ διαφαίνεται ότι το δικαστήριο, κατά την άσκηση της διακριτικής του ευχέρειας, με σκοπό να αποφασίσει αν θα κάνει αποδεκτό ή αν θα απορρίψει ένα αποδεικτικό στοιχείο, σταθμίζει την αποδεικτική του αξία με την επιζήμια επίδραση του στα δικαιώματα του κατηγορουμένου προσώπου. Αν η πλάστιγγα γέρνει προς την επιζήμια επίδραση, τότε το δικαστήριο τα απορρίπτει. Αξιοσημείωτο σε αυτό το σημείο είναι το γεγονός ότι η μαρτυρία ενός υπό κάλυψη αστυνομικού που εξασφαλίζεται εντός του επιτρεπτού ορίου δράσης δεν αποκλείεται αυτομάτως λόγω του τρόπου με τον οποίο εξασφαλίστηκε, αλλά γίνεται παραδεκτή από το δικαστήριο. Έχει λεχθεί (Ηλιάδης & Σάντης, 2016, 788) ότι οι ενέργειες των αστυνομικών

«όταν αποδεικνύεται η αθέμιτη αστυνομική παγίδευση, πρέπει αυτομάτως να αναστέλλεται η διαδικασία»

Ποινική δικονομία

οργάνων πρέπει να είναι καλοπροαίρετες και να στηρίζονται σε βάσιμες υποψίες ότι ο κατηγορούμενος πράγματι εμπλέκεται σε παράνομες πράξεις. Η χρήση αποδείξεων που αποκτήθηκαν μέσω αστυνομικής παγίδευσης μπορεί να θέσει σε αμφιβολία την ανεξαρτησία και την αμεροληψία του δικαστηρίου, καθώς δημιουργεί μια κατάσταση στην οποία οι αποδείξεις προέρχονται από προκλητικές ενέργειες των αρχών και όχι από την ανεξάρτητη δράση και βούληση του κατηγορουμένου. Σύμφωνα με το ΕΔΑΔ, το δημόσιο συμφέρον δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη χρήση μαρτυρίας η οποία λήφθηκε ως αποτέλεσμα αστυνομικής υποκίνησης (*Teixeira de Castro v. Portugal*, 540). Σε αντιδιαστολή, η χρήση παρانونώς κτηθέντων τεκμηρίων μπορεί να επηρεάσει τη διαφάνεια της δικαστικής διαδικασίας και να δημιουργήσει σημαντικές ανισότητες και αδικίες.

Συμπεράσματα

Ένεκα όσων εκτέθηκαν ανωτέρω και έχοντας προ οφθαλμών τόσο την ημεδαπή όσο και την ενωσιακή νομολογία και νομοθεσία που άπτονται του θέματος της αστυνομικής παγίδευσης, παρατηρείται ότι πράγματι έχουν αποικρυσταλλωθεί ορισμένες κατευθυντήριες αρχές, οι οποίες εφαρμόζονται από τα δικαστήρια με σκοπό να διαπιστωθεί κατά πόσον υπήρξε υπέρβαση των θεμιτών ορίων δράσης των αστυνομικών υπό κάλυψη, με αποτέλεσμα να λειτουργούν ως προκαλούντες δράστες. Ωστόσο, από τα ανωτέρω φαίνεται ότι η αστυνομική παγίδευση αποτελεί ένα ανεξάντλητο πρακτικό ζήτημα, το οποίο, πέρα από τη στάθμιση των γενικών αρχών του δικαίου και την εφαρμογή των νομολογιακών αρχών, απαιτεί διαφορετική προσέγγιση, καθώς κάθε περίπτωση πρέπει να κρίνεται με βάση τα δικά της πραγματικά περιστατικά, *in concreto*, γεγονός που αφήνει ασαφές το πεδίο εφαρμογής.

Μέσα από την ενδελεχή ανάλυση του ζητήματος του επιτρεπτού ορίου δράσης των αστυνομικών υπό κάλυψη, φαίνεται ότι είναι αδύνατον να εξευρεθεί ένας καθολικός ορισμός που να ανταποκρίνεται σε όλες τις περιπτώσεις για την εξέταση των θεμιτών ορίων δράσης του αστυνομικού. Κάθε υπόθεση διαθέτει μοναδικά πραγματικά περιστατικά, τα οποία άπτονται προσεκτικής και εξατομικευμένης αξιολόγησης. Επομένως, η δικαστική κρίση πρέπει να προσαρμόζεται στις συγκεκριμένες συνθήκες κάθε περίπτωσης, υπογραμμίζοντας την πολυπλοκότητα και την ανάγκη για διαφοροποιημένη προσέγγιση στην εφαρμογή των σχετικών κατευθυντήριων αρχών και των νομοθετικών διατάξεων.

Εν κατακλείδι, όσον αφορά την αποδεικτική αξία του μαρτυρικού υλικού που εξασφαλίστηκε από ένα εντεταλμένο όργανο της Πολιτείας, είναι ξεκάθαρο ότι η διαδικασία πρέπει να πραγματοποιείται εντός των επιτρεπτών ορίων δράσης που έθεσε η νομολογία, με πλήρη συμμόρφωση προς τις αρχές του κράτους δικαίου και σεβασμό προς τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες. Η αστυνομική παγίδευση που οδηγεί στην παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων και, συνεπώς, στην απόρριψη μαρτυριών που εξασφαλίστηκαν στο πλαίσιο της δράσης του οργάνου αυτού, έχει ως συνέπεια τον εκτροχιασμό της υπόθεσης και την παραβίαση αυτών των αρχών και αξιών.

Άλλωστε, θα ήταν οξύμωρο για ένα κράτος να αποδέχεται παρانونώς ληφθείσα μαρτυρία στο πλαίσιο εκδίκασης μιας ποινικής υπόθεσης με σκοπό να καταλήξει σε καταδικαστική απόφαση, αφού κάτι τέτοιο θα συνιστούσε προσβολή των δικαιωμάτων του ατόμου.

∴∴∴

«η δικαστική κρίση πρέπει να προσαρμόζεται στις συγκεκριμένες συνθήκες κάθε περίπτωσης»